

MUZEJ GRADA ZAGREBA U NOMINACIJI ZA EMYA 2000 / European Museum of the Year Award 2000

Željka Kolveshi
Muzej grada Zagreba
Zagreb

S datumom 31. ožujka 1999. zaključen je rok prijave za kandidaturu novih ili novoobnovljenih muzeja u posljednje dvije godine za Nagradu europskog muzeja godine 2000., koju dodjeljuje Europski muzejski forum, pod pokroviteljstvom Vijeća Europe i patronatom belgijske kraljice Fabiole. Uz preporuku i obrazloženje Ljerke Šimunić, nacionalnog korespondenta Hrvatske u Europskom muzejskom forumu, svoju kandidaturu predao je Muzej grada Zagreba procijenivši da zadovoljava sve formalne ali i kvalitativne kriterije propisane uvjetima natječaja.

Paket, vrlo važan za nas, težine oko 3 kg, poslan na administrativnu adresu Foruma u Bristol, sadržavao je osim vrlo preciznih traženih podataka o veličini i opremljenosti muzeja, uloženim financijskim sredstvima, investitoru i vlasniku, opsežan materijal kojim smo predstavili svoju djelatnost od obnove čitavog objekta i otvorenja novog stalnog postava 16. studenoga 1998. Otvaranjem stalnog postava muzej je otvoren za posjetioce, pa tako i njihovom kritičkom sudu, kao i onom stručne javnosti. Ovom kandidaturom očekivali smo i ocjenu uvaženih članova Odbora Europskog muzejskoga foruma, pojedinaca naglašene osobnosti i stručnosti, te zavidnog iskustva upoznavanja novih muzeja u Europi koji se natječu za ovu prestižnu nagradu od 1977. godine, kada je ona utemeljena. Mi smo pak željeli predstaviti Muzej grada Zagreba kao jedan od simbola Zagreba, njegovo mjesto među nosiocima kulturne moći grada, koji

U ulozu ocjenjivača Muzej grada Zagreba je posjetio gospodin Hans R. Woodtli
© Fototeka Muzeja grada Zagreba

populariziranjem svojeg poslanja u javnom životu grada stalno osmišljava dosege svoje uloge i opravdanost pred svojim sadašnjim i budućim korisnicima. Odlučili smo dopustiti si i dozu samokritičnosti i objektivnosti odabirom raznovrsnih komentara iz Knjige dojmova (do tada su bile ispisane već dvije poveće) naših posjetilaca, pa tako uz pohvale pokazali smo i one koji su iskazivali suprotno mišljenje.

Od većeg broja pristiglih, Europski muzejski forum prihvatio je za 2000. godinu kandidature 49 muzeja koji su udovoljili postavljenim kriterijima, među njima i kandidaturu Muzeja grada Zagreba. Prema ustanovljenoj praksi, u ulozu ocjenjivača, muzej je posjetio 27. srpnja 1999. Hans R. Woodtli, član Odbora Europskog muzejskog foruma. Gospodin Woodtli je predavač iz područja dizajna i komunikacija, "museum designer", kako piše na njegovoj posjetnici, Švicarac koji živi i radi u Zürichu. Vlasnik je posla koji se bavi industrijskim i reklamnim oglašavanjem, te drugog u kojem sa suradnicima radi na dizajnu i oblikovanju izložaba i muzeja u Švicarskoj, a posljednjih nekoliko godina vrlo intenzivno je angažirani u Italiji. Može se reći da je (bio) kućni dizajner u Europskom muzejskom forumu. Autor je grafičkog zaštitnog znaka ove organizacije još iz vremena dok je djelovala kao udruženje pod nazivom European Museum of the Year Award, dizajnira brošuru koja predstavlja kandidate i pobjednike EMYA, te do 1997. godine potpisuje dizajn njihova časopisa *Magazine* i uredništvo uz Kennetha Hudsona i Ann Nicholls.

Prema dostavljenom programu i satnici njegova boravka u Zagrebu u trajanju od samo jednoga dana, ako se izostavi neformalni sastanak prethodne večeri, g. Woodtli je predvidio samo 3 do 4 sata za službeni posjet muzeju, iako je naša kandidatura sadržavala sve podatke, pa i točno izražene brojke u četvornim metrima o veličini muzeja i stalnoga postava. Čini nam se puno premalo za obilazak muzeja, razgovore, pitanja i odgovore, te pogotovo za domaćine - u posjetu g. Woodtlija sudjelovali su Vinko Ivić, ravnatelj, Željka Kolveshi, muzejska savjetnica i koautor scenarija stalnog postava, arhitekt Željko Kovačić, autor oblikovanja postava i interieura, i Đurđa Sorić, voditeljica MPR - koji su se spremili i očekivali znatiželjnika koji će svuda "zabadati nos". Prijepodne istoga dana kratko smo se prošetalili Zagrebom, te obišli Stan arhitekta Viktora Kovačića - vanjsku jedinicu/zbirku pod upravom muzeja. To je ionako bila jedina prilika za našeg ocjenjivača da doživi grad prije posjeta muzeju o gradu. U prvoj selekciji koja slijedi nakon posjeta muzejima i izvještajima ocjenjivača, članovi Odbora Europskog muzejskog foruma nominirali su 27 muzeja, među kojima i Muzej grada Zagreba, u najuži krug za nagradu. Ovim izborom nominirani muzeji dobili su priliku da se predstave na godišnjem skupu u okviru kojeg se održava i svečana ceremonija proglašenja pobjednika i dodjele nagrade. Ove je godine skup i brojne sudionike, predstavnike nominiranih muzeja i muzeja kandidata, nacionalne korespondente i ostale, ugostio od 10.

do 13. svibnja Haus der Geschichte des Bundesrepublik Deutschland iz Bonna, muzej dobitnik nagrade Vijeća Europe 1995. godine, čiji je direktor dr. Hermann Schäfer i član Odbora Europskog muzejskog foruma.

Najzanimljiviji, ako ne i najzbudljiviji, dio programa je prezentacija muzeja pred brojnim auditorijem. Pojedini članovi Foruma intervjuiraju predstavnike muzeja u prilično opuštenu atmosferu, naravno, vodeći razgovor na način da se istaknu najkarakterističniji oblici djelatnosti pojedinog muzeja ili da isprovociraju odgovore koji će pojasniti u kojoj mjeri muzej udovoljava kriterijima po kojima se ocjenjuje njegova uspješnost. Razgovor traje desetak minuta uz background projekciju dijapozitiva u izboru muzeja, koja je u tom času tek slikovni okvir, a ne nužno i tema razgovora.

Prezentacije muzeja su podijeljene u grupe prema tipovima muzeja, što nema utjecaja na već donesene odluke o nagradama i priznanjima, kao ni redosljed predstavljanja. Muzej grada Zagreba bio je u grupi "Povijest" koju je činilo 5 nominiranih muzeja: uz zagrebački muzej, Povijesni muzej Bremerhaven/ Morgenstern Museum iz lučkoga grada sa sjevera Njemačke, Muzej srebra iz malog gradića Arjeplog u Švedskoj, središta najmanje nastanjene regije u švedskom dijelu Laponije sa samo 3000 stanovnika, Château de Prangins kao odjel Švicarskog nacionalnog muzeja, barokni dvorac s tradicijom kulturnih događanja u kojem se danas prezentira povijest Švicarske u 18. i 19. stoljeću, te Muzej Škotske iz Edinburgha, s prezentacijom kronološkog povijesnog pregleda Škotske od oblikovanja pejzaža do danas. Razgovore s predstavnicima ovih muzeja vodio je Wim van der Weiden, iskusi muzealac, direktor novog Nacionalnog muzeja prirodoslovlja *Naturalis* iz Leidena u Nizozemskoj. Razgovor završava prezentacijom jednog muzejskog predmeta čiji izbor također odaje senzibilitet u odabiru simboličnog detalja za taj muzej - predmeta sa značenjem. Mi smo odabrali originalnu penkalu, prvu mehaničku olovku, uz još jednu modificiranu varijantu usavršenog proizvoda iz 30-ih godina, izum Zagrepčanina Slavoljuba Penkale, pod čijim imenom je ovaj svjetski izum patentiran 1906. godine. To je bila prilika da se predstavi i društveno gospodarski aspekt grada Zagreba početkom stoljeća gdje je postojala tvornica ovog proizvoda uređena, s obzirom na velik broj radnika koje je zapošljavala, prema relevantnim europskim standardima svoga vremena, kao i muzeološki aspekt prezentacije toga segmenta uz predmet u postavu muzeja.

Ako se vratimo u povijest, ne tako davnu do godine 1977., kada je ustanovljena nagrada za europski muzej godine, gradski muzeji, uvjetno slični Muzeju grada Zagreba, najčešće završe u kategoriji muzeja sa specijalnim priznanjem. Godine 1977. priznanje je dobio Povijesni muzej Amsterdama, 1978. Muzej Londona, 1995. Gradski muzej Helsinkija, 1998. Muzej povijesti grada Luxembourga. Gotovo da bi se moglo reći da zaostaju "za prsa" ispred dva tipa muzeja koja su najviše i zalaganjem ovoga Foruma materijalno i duhovno obogatila i

uzdigla javni sud o muzejima. To su, u prvom redu, muzeji industrijske arheologije, te najčešće mali tzv. "museum round the corner", koji plijene svojom autentičnošću i prisnošću, humanošću jer su uvijek jednim dijelom vezani uz lokalno stanovništvo, od svoga nastanka, kao i nadalje u kontaktu s budućim posjetiocima ili, bolje rečeno, korisnicima.

Na svečanoj ceremoniji proglašenja pobjednika Muzej grada Zagreba nije se našao među nagrađenim muzejima, odnosno uz laureata 2000. Guggenheim muzeja Bilbao, među sedam muzeja s posebnim priznanjem. No i samo sudjelovanje, nominacija muzeja u najuži krug kandidata, usmene pohvale za dobru prezentaciju, te razgrbljenost Vodiča MGZ-a na engleskom jeziku, vrijedno su iskustvo s poukom za buduća sudjelovanja hrvatskih muzeja. Odraz muzejskih prilika u Hrvatskoj je samo jedan kandidat iz Hrvatske, za razliku od mnogih zemalja koje godišnje kandidiraju po nekoliko novih muzeja, kao i nemogućnost održavanja kontinuiteta s prijavom muzeja svake godine.

Vjerojatno je da su na odluke utjecali i neki drugi razlozi te stoga, umjesto komentara post festum, usporedite na našem primjeru dva teksta predstavljanja istoga muzeja, i procijenite sami, ako ste posjetili Muzej grada Zagreba.

MUZEJ GRADA ZAGREBA*

* Tekst, zadane dužine od dvije kartice, priložen u prijavi za kandidaturu EMYA 2000. Za Muzej grada Zagreba tekst napisala Željka Kolveshi.

Od svoga osnutka 1907. god. Muzej grada Zagreba je mijenjao smještaj u neadekvatnim povijesnim zgradama da bi 1947. god. za stalno uselio u zgradu bivšeg samostana klarisa iz XVII. st. U njoj je muzej realizirao dva stalna postava, ali bez intervencija na samome objektu za potrebe funkcioniranja muzeja. Projekt obnove muzeja odvijao se u fazama od 1992. god. i završen je otvaranjem novog stalnog postava za posjetitelje, u studenome 1998. god. Definiranje nove uloge i potrebe za suvremenim gradskim muzejom krenulo je od dvije zadane stvari: neminovnosti nove koncepcije stalnog postava i stvaranja uvjeta drugih aktivnosti unutar muzeja, i same zgrade spomenika kulture. Koncepcija stalnog postava imala je za cilj interpretaciju i prezentaciju življenja u gradu od pretpovijesti do danas (prva prezentacija XX. st. u povijesti muzeja) da bi potakla razumijevanje uzroka i posljedica mijena koji su utjecali na identitet Zagreba. U nizanju sadržaja - zagrebačkim sekvencama, stalno su prisutne osobe koje su svojim djelovanjem stvarni generatori promjena koje postupno oblikuju grad kakvoga poznamo. Naglašena je "ljudska dimenzija", pored stručnih i znanstvenih standarda neophodnih za realizaciju takvog projekta. Prema postavljenom muzeološkom programu u cijelosti je obnovljen povijesno slojeviti arhitektonski kompleks muzeja koji uz zgradu samostana čine srednjovjekovna kula iz XIII. st., spremište Kraljevine - žitnica iz XVII. st. i škola iz prve pol. XIX. st. te se sada prostire na 6000 metara četvornih. Radovi na obnovi omogućili su prvi put sustavno, višegodišnje arheološko istraživanje terena unutar povijesne jezgre Zagreba. Nalazi su otkrili prapovijesna i ranosrednjovjekovna naselja i potvrdili kontinuitet života u gradu te utjecali na koncepciju stalnog postava. Prezentirani su *in situ*, kako u samoj zgradi kao početak kronološkog slijeda stalnog postava (tu je dostupna i kompjutorska baza podataka), tako i u njezinu okruženju, muzejskom vrtu koji je ujedno i odmorište u zelenilu. Rešetkasta vrata prema ulici otvaraju pogled prolaznicima u vrt koji je noću osvijetljen. S istom namjerom staklom su zatvorena romanička vrata pronađena unutar zida koja sadržaj muzejske dvorane prožimaju s vanjskim okruženjem.

Razni aspekti života u gradu interpretiraju se atmosferom povezanih kronoloških i tematskih cjelina. Urbanističko graditeljski rast grada ne prezentira se odvojeno od

njegove društvene povijesti i svakodnevnog života stanovnika, već jedno upotpunjuje drugo. Pomireni su tradicionalno različiti svjetovi izlaganja "običnih" i umjetničkih predmeta, dok i kod ovih drugih naglasak nije bio na umjetničkoj kvaliteti. **Potpuno je eliminirana prezentacija zbirki prema vrstama predmeta** (naglasila Ž.K.). Doživljaj muzeja posjetiteljima obogaćuje i zvučna pozadina, a u izložbenim dvoranama XX. stoljeća i originalni audio, filmski i TV zapisi. Radi šireg razumijevanja posebnosti grada, glavne i sporedne legende prevedene su na engleski i njemački. Sadržaj je namijenjen prosječno obrazovanom posjetiocu. Izbor ilustracija u istoj je funkciji, a odabir je komplementaran izloženom materijalu. Predmetne legende zbog vjerodostojnosti često i citatom iz vremena pridonose **kontekstualizaciji kao našem osnovnom pristupu u kreiranju postava** (naglasila Ž.K.). Sivom bojom se razlikuju legende koje ukazuju na slojevitost gradnje zgrade, promjene njezine namjene i opreme. Vjerujemo da smo i našim entuzijazmom uspjeli muzej približiti posjetiocima. U Knjizi dojmova mnogi su napisali da su ponosni da žive u ovom gradu i da imaju ovakav muzej. A stranci, da nakon posjeta muzeju, gledaju grad drugim očima. Tijekom cijele godine odvija se edukativan muzejski program namijenjen djeci svih uzrasta. Njima je namijenjen posebno oblikovani tiskani materijal, kao i članske iskaznice. Muzejski pedagog radi s grupama u muzejskoj radionici prema najavi. Vodička služba organizira vodstva po najavi koja se ne naplaćuju. U subotu i nedjelju muzej oglašava vodstva po stalnom postavu. U vrijeme kada je otvoren muzej radi café. U originalnom ambijentu podruma zgrade otvoren je restaurant. Najmnom tih prostora muzej realizira dio vlastitih prihoda, kao i putem raznih programa u multimedijalnoj dvorani koja je ujedno i prostor za povremene izložbe, promocije. Muzej financira grad Zagreb, a posebni programi u pravilu su pomognuti sufinanciranjem sponzora. Godine 1998. Muzej grada Zagreba je dobio Nagradu grada Zagreba za cjelovit projekt obnove muzeja, a arhitekt Željko Kovačić godišnju nagradu Udruženja hrvatskih arhitekata "Bernardo Bernardi" za oblikovanje stalnog postava. Muzeju pripada i Stan arhitekta Viktora Kovačića, u zgradi koju je projektirao 1906. god. u centru grada, koji je sačuvan u svom izvornom obliku. Može se posjetiti četvrtkom, ili na najavu.

Prijevod teksta objavljenog u brošuri *European Museum of the Year Award THE CANDIDATES 2000*, izdavač European Museum Forum. (Tekst prevela Željka Kolveshi)

Zagreb ima 1 000 000 stanovnika i 20 muzeja, od kojih nekoliko ima nacionalni status. Zgrada u kojoj je smješten Muzej grada Zagreba nekada je bila samostan opatica klarisa. Obnova gradskog muzeja je započela 1989. god. i nastavlja tijekom Gradanskog rata (sic! Blago rečeno, zatečeni ovakvom interpretacijom u Bonnu, reagirali smo usmeno i službeno pismeno, na žalost, bez pravog odjeka, op. Ž.K.) kao znak vjerovanja u bolju budućnost. Stalni postav prikazuje život u Zagrebu od najranijih vremena do kraja rata 1995. god. Tijekom obnove izvršena su sustavna arheološka istraživanja, a nalazi su otkrili nove spoznaje o počecima naseljavanja na gradskom brežuljku. Interpretacija nalaza je izložena u suterenu sadašnjeg muzeja, na mjestu njihova nalaza.

Izložbene dvorane sadrže skulpture i arhitektonske fragmente iz katedrale i drugih crkava, isprave koje se odnose na gradsku upravu, materijal u vezi sa cehovima i društvima, kao i podsjećanja i dokumentaciju na razne ratove u kojima je bio uključen Zagreb.

Muzej zapošljava 40 ljudi. Među njima su voditelj MPR djelatnosti i stručna pedagoško/vodička ekipa.

Summary

The Museum of the City of Zagreb Nominated for the EMYA 2000 / The European Museum of the Year Award 2000

Along with the recommendation and explanation by Ljerka Šimunić, the Croatian national correspondent in the European Museum Forum, the Museum of the City of Zagreb applied for the award on the basis of the assessment that it met all the formal and qualitative criteria. Apart from very precise information that needed to be submitted concerning the size and facilities in the museum, the financial investment, investor and ownership, this included a wealth of material presenting the activities of the museum from the restoration of the entire building to the opening of the new permanent exhibition. The aim was to present the Museum of the City of Zagreb as one of the symbols of the city, to show its position as one of the agents of the cultural stature of the city that, through the popularisation of its mission, permanently weighs the reach of its role and seeks its justification from present and future visitors.

Although the Museum of the City of Zagreb was not among the recipients of the award for 2000, which went to the Guggenheim Museum Bilbao and seven museums that received a special acknowledgement, the very fact that it was nominated as one of the museums on the short list, the fact that it received verbal commendations for its presentation, while the Museum Guide in English was snapped up immediately, are a valuable experience for the future participation of Croatian museums.